Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Alvarveronika – status i Skåne 2024

Charlotte Wigermo

Figur 1. Alvarveronika. Foto: Åke Svensson.

En av mina favoritarter att floraväkta är alvarveronika *Veronica praecox* eftersom den blommar redan i april då man bara vill ut och leta växter. Dessutom är den vacker med sina intensivt djupt blå blommor. Bäst är att leta en dag då solen skiner och blommorna är utslagna.

Tyvärr minskar antalet lokaler för varje år. I Skåne har de flesta växtplatser varit kring järnvägarna, men med ändrade markförhållande så finns det inget utrymme längre för alvarveronikan. I takt med renovering av järnvägarna så fylls banvallarna igen med grov makadam, vilket omöjliggör för alvarveronika att växa och för frön att sprida sig. På några av järnvägsstationerna håller arten sig ännu kvar i kanterna där det fortfarande finns finare grus och sand. Järnvägen mellan Kristianstad och Åhus trafikeras ytterst sporadiskt men även där har trafikverket lagt makadam samt besprutat hela sträckan. Trots detta har alvarveronikan överlevt på några platser här, men i mindre antal.

Det har under de senaste decennierna endast funnits en lokal i en sandig betesmark men där har betet upphört och den sandiga slänten har vuxit igen.

Alvarveronika är en liten och ganska späd ettårig ört. Stjälk och grenar är klädda med krushår och i övre delen ofta även med körtelhår. Bladen är håriga men saknar körtelhår. De är vanligen äggrunda med grovt rundsågad kant. Kronan är stor, oftast mer än fem millimeter bred, och vackert blå. Fruktkapseln är hjärtformad, längre än bred, och den är kal men har körtelhår längs sömmen.

Alvarveronika växer på torr, öppen och kalkrik mark, till exempel på alvar och banvallar. Den klarar inte av konkurrens från andra växter.

Numera krävs det en bra kikare samt att man kan arten väl för att inventera vid järnvägarna. Det är endast sträckan Kristianstad – Åhus man får beträda. På ett par lokaler där möts alvarveronika och klibbveronika *V. triphyllos* och då blir det genast svårare då man behöver granska dem på nära håll.

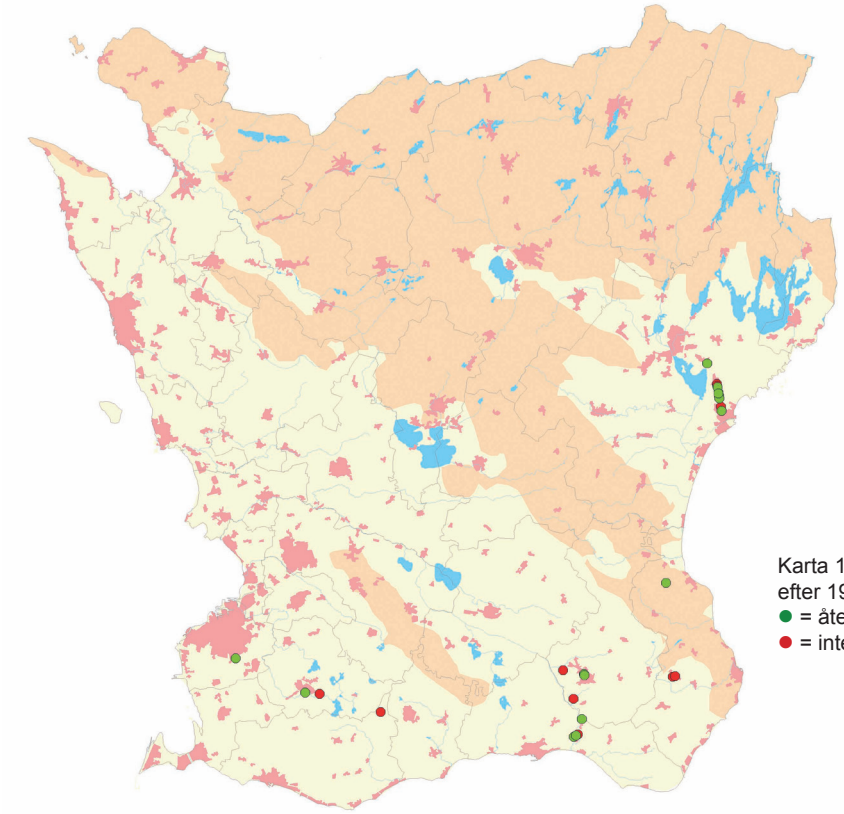
Första fynduppgift publicerades av Nils Hylander i artikeln *En för Sverige ny spontan Veronica-art, V. praecox All.* (Hylander 1941). Alvarveronika hade tidigare blivit förväxlad med fältveronika *V. arvensis* och klibbveronika, men uppmärksammades av Hylander under en genomgång av herbariematerial i Uppsala. Det visade sig att arten samlats på hällmark och kalkklippor på Gotland 1906 och 1896. En uppgift om en veronika från ”Torup” i Eberhard Roséns *Observationes botanicæ* från 1749 har tolkats som att det rörde sig om alvarveronika, men detta fynd har sedermera ifrågasatts. Hylander betraktade alvarveronika som en fullt spontan art i Sverige.

Första fynd i Skåne torde vara 1959 då alvarveronika påträffades i Stävie och Västra Karaby. Där hittades den i åkerkanter av Henning och Gunnar Weimarck,

Tord Holm, Hässleholm, påträffade en stor mängd alvarveronika för första gången den 11 juni 1978 då han letade raggarv *Cerastium brachypetalum* i Nedraby, Övraby sn. Hans nyfikenhet var väckt och veckorna efter inventerade han hela järnvägssträckan mellan Tomelilla station och Ystad station. Han fann då alvarveronika på en mängd platser (Holm, T. 1979).

Utbredning och status

Alvarveronika förekommer i Syd- och Mellaneuropa och har sina nordligaste utposter i Skåne och på Öland och Gotland. I Skåne har alvarveronika tidigare haft några förekomster

Karta 1. Alvarveronika i Skåne efter 1989.
● = återfunnen 2022–2023
● = inte återfunnen 2022–2023

Figur 2. Alvarveronika. Foto: Åke Svensson.

på sandiga åkrar samt ett stort antal förekomster utmed järnvägar i södra och östra Skåne.

På Öland är arten känd från ett begränsat antal alvarförekomster, men är också under senare år funnen på flera nya ställen i åkermark och på vägkanter. Den finns i dagsläget på cirka 10 lokaler. På Gotland har alvarveronika i nuläget 8 kända lokaler. varav de flesta finns på Stora Karlsö. I Danmark har något enstaka fynd gjorts, vilka förefaller vara av tillfällig natur.

Åren 2011–2012 inventerades samtliga 37 då kända skånska lokaler men alvarveronika återfanns endast på 20 av dessa lokaler. I stort sett samtliga 37 lokaler är besökta flera gånger under åren därefter, för att försäkra oss om att arten verkligen inte går att återfinna.

Under senare år har det tillkommit ett par fina lokaler. I Fosie hittades en ny rik lokal 2019 på en nerlagd, sandig bangård och ännu så länge är den inte helt förstörd. Vid Vitaby stationsområde hittades alvarveronika 2014 men kännedom om denna lokal kom först 2021. Här är det endast museijärnväg och än så länge sandigt kring järnvägsspåren.

I nuläget floraväktas 25 lokaler medan 17 lokaler är arkiverade dvs. totalt 42. Endast på 8 av de 25 lokalerna som floraväktas kunde fler än 50 plantor finnas. På 7 av lokalerna hittades mindre än 50 plantor och på 10 av lokalerna återfanns inga exemplar alls.

Tabell 1. Jämförelse över de lokaler där vi hittade fler än 100 exemplar 2011/2012 och vad som hittades 2023/2024.

Lokal	Antal ex. 2011/2012	Antal ex. 2023/2024
Herkules, M-Kri-0543	1428	8
Svedala station, M-Sve-0020	1467	52
Köpingebro station, NO vägen, M-Ysd-0179	1081	ej återfunnen
Köpingebro station, SV vägen, M-Ysd-0178	329	293
Stenby Nygård, M-Tom-0113	111	ej återfunnen
Tomelilla station, M-Tom-0115	525	79
Börringe fd station,	310	arkiverad
Horna. Åhus kyrka, 3,7 km NNV, M-Kri-0540	415	37
Horna. Rinkaby kyrka, 2,3 km SSO, M-Kri-0541	116	6
Rinkaby kyrka, 1,4 km SSO, M-Kri-1238	121	41
Rinkaby kyrka, 900 m SSO, M-Kri-1237	103	ej återfunnen

Tabell 2. Jämförelse mellan de lokaler där vi hittade fler än 50 exemplar 2023/2024 och vad som hittades 2020/2021.

Lokal	Antal ex. 2020/2021	Antal ex. 2023/2024
Fosie bangård, M-Maö-0311	4280	1600
Vitaby järnvägsstation, M-Sim-0649	320	702
Horna. Rinkaby kyrka, 2,5 km SSO, M-Kri-2076	221	316
Köpingebro station, SV vägen, M-Ysd-0178	185	293
Köpingebro station, 450 m VSV, M-Ysd-0307	82	120
Tomelilla station, M-Tom-0453	193	92
Tomelilla station, 200 m N, M-Tom-0453	29	79
Svedala station, M-Sve-0020	209	52

Utsådd

Länsstyrelsen har tillsammans med floraväktare sått in frön från alvarveronika på Nybrofältet under 2023. Fröna är insamlade 2013/2014 i Köpingebro och har odlats i botaniska trädgården i Lund. De frön som såddes ut skördades under 2023 i Lund. Ett femtiotal plantor kom upp och två plantor blommade 2024 i kanten av en sandig markväg.

Sammanfattning

I nuläget har vi endast 15 lokaler där vi överhuvudtaget kan hitta några alvarveronikor. På ungefär hälften av dessa lokaler för arten en tynande tillvaro. Fortfarande har vi kvar en handfull rika lokaler men hotet är stort att dessa områden förstörs.

Referenser

Artdatabanken, SLU, Uppsala. 2024. Artfakta: Veronica praecox.

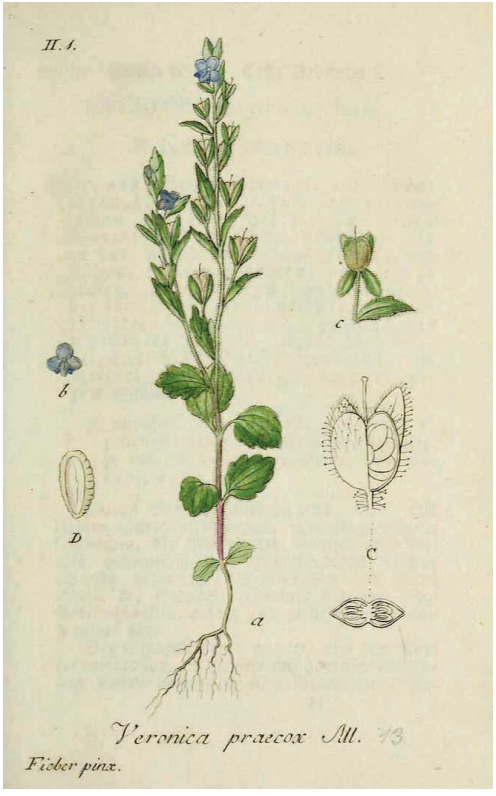
Artdatabanken, SLU, Uppsala. 2024. Botanikportalen.

Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985. *Atlas över Skånes Flora.* Lund.

Holm, T. 1979. Veronica praecox, alvarveronika, som banvallsväxt. *Svensk Bot. Tidskr. 73*: 7–8.

Hylander, N. 1941. En för Sverige ny spontan Veronica-art, V. praecox All. *Svensk Bot. Tidskr. 35*: 296-306.

Tyler, T. m.fl. (red.). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.

Figur 3. Alvarveronika ur Sturm 1883, *Deutschlands flora*, vol. 14, t. 13